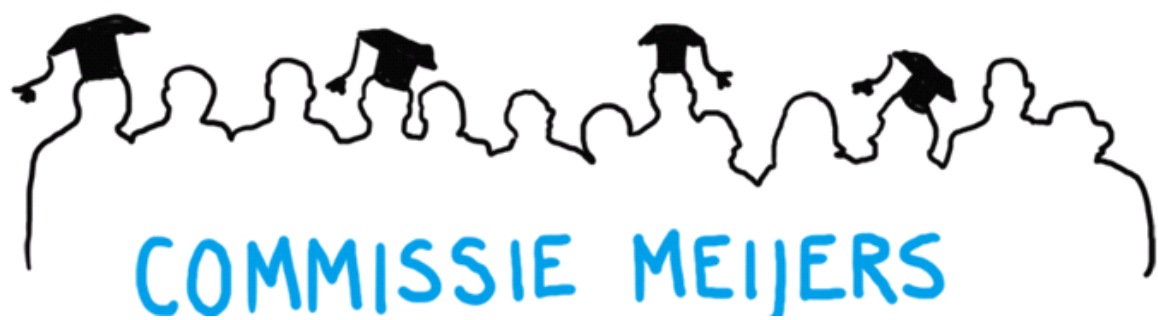

Jaarverslag 2015

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Activiteiten subcommissies:	5
Asielrecht	5
Vreemdelingenrecht	8
Strafrecht	10
Privacy en non-discriminatie	14
Institutioneel recht	16
Overzicht Leden	19
Overzicht adviezen	21

Inleiding

Geachte lezer,

2015 was een roerig jaar. Het was een jaar waarin er wereldwijd het grootste aantal vluchtelingen waren sinds de Tweede Wereldoorlog. In de lente was er een onverwachte piek van vluchtelingen en migranten die met name vanuit Turkije per boot Griekenland, en vanuit Afrika Italië, probeerden te bereiken. De Raden van de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken volgden elkaar in een rap tempo op. Het was ook het jaar dat bepaalde EU landen weer grenscontroles invoerden en het vrije verkeer van personen, beter bekend als de Schengenzone, in geding leek te komen.

Bovendien werden Europese landen ruw opgeschrikt door gruwelijke aanslagen in Parijs en Brussel en het gevaar moest worden onderkend van 'home grown' terrorisme in het hart van Europa. De reacties van politici en bestuurders waren verschillend en de gebeurtenissen vroegen om snelle en concrete maatregelen. De oplossingen waren in het algemeen vooral gericht op de bescherming van grenzen, op versterking van het gevoel van veiligheid en het indammen van migratiestromen. Het woord crisis viel vaak.

De Commissie Meijers is in 1990 opgericht als een antwoord op de besloten afspraken die tussen regeringsleiders gemaakt werden rondom Schengen. De Commissie had zorgen over het gebrek aan transparantie en democratische controle bij de Europese besluitvorming. Vandaag de dag blijkt des te meer dat het werk van de Commissie Meijers belangrijk is. De Europese volkeren hebben vanzelfsprekend voordelen genoten van een Europese Unie met open grenzen. Door de migratiedruk, terrorisme, maar ook verminderend vertrouwen in de Europese Unie, onder meer blijkend uit het Brexit referendum, komen deze verworvenheden onder druk te staan. De Commissie Meijers is altijd overtuigd geweest dat de uitdagingen waar de Europese Unie voor staat tegemoet moeten worden getreden met inachtneming van de eisen van de democratische rechtsstaat, juist ook om de connectie met de burger te behouden.

Als groep van vrijwilligers met uitgebreide kennis en deskundigheid op het gebied van Europees recht, asiel- en migratierecht, strafrecht en privacy levert de Commissie Meijers een bijdrage aan verschillende discussies binnen de EU en in Nederland. De Commissie voelde zich vaak genooddaakt om in haar adviezen aan de Eerste en de Tweede Kamer, de Nederlandse regering en het Europees Parlement te wijzen op belangrijke verworvenheden van onze rechtstaat. Dit doet zij door wetgevingsvoorstellen tijdig te toetsen aan mensenrechten en door concrete suggesties te doen hoe bepaalde leemtes in de wetgeving het beste kunnen worden opgevuld.

Veel besluitvorming op Europees niveau wordt met argusogen bekeken. Zij zou te ver af staan van burgers en moeilijk te doorgronden zijn. Transparantie in 'het Brusselse labrynt' is juist van groot belang. Het doel van de Commissie Meijers is het bevorderen van de volgende drie beginselen van de democratische rechtsstaat in de Europese samenwerking op het gebied van justitie, migratie en

veiligheid: 1) openbare en democratische besluitvorming; 2) toegang tot de rechter; en 3) bescherming van fundamentele rechten.

De onderwerpen waar de Commissie Meijers zich op richt vallen in vijf thema's in te delen, hieronder weergegeven:

- Openbare besluitvorming en democratische controle in de EU
- Vluchtelingen, grensbewakingsoperaties en samenwerking met derde landen
- Strafrechtelijke samenwerking en rechtsbescherming
- Legale migratie, non-discriminatie en burgerschap
- Privacy en gegevensbescherming

Naar aanleiding van onverwachte ontwikkelingen op de terreinen waarop Commissie Meijers actief is zal de commissie ook eventueel andere dossiers oppakken.

Activiteiten subcommissies:

Asielrecht

Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen

In 2014 had de Europese Commissie een voorstel gedaan om, naar aanleiding van een arrest van het Hof van Justitie van de EU (HvJEU), de rechtspositie van alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV's) die in meerdere lidstaten asiel aanvragen te versterken. Kinderen zouden voortaan de asielprocedure doorlopen in het land waar zij op dat moment verblijven, tenzij het belang van het kind zich daar tegen verzet. De Commissie Meijers sprak zich daar positief over uit en heeft een aantal aanbevelingen gedaan die de rechtspositie van AMV's nader kon verbeteren.

Hoewel de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie erkende dat het Hof van Justitie in het arrest als regel heeft neergelegd dat de lidstaat waar een alleenstaande minderjarige vreemdeling (AMV) verblijft, verantwoordelijk is voor de behandeling van een daar ingediend asiolverzoek, wilde hij echter een mogelijkheid hebben om een uitzondering te maken op deze regel.

Met een gerichte tijdige brief aan de Staatssecretaris voorafgaand aan de informele bijeenkomst van de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken op 29-30 januari 2015 heeft de Commissie Meijers duidelijk beargumenteerd waarom het voorstel van de Staatssecretaris ongewenste gevolgen kan hebben voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen, waarom het indruist tegen het arrest van HvJEU en de rechten van het kind die worden gegarandeerd door artikel 24 van het EU Handvest van de Grondrechten.

Naar aanleiding van de commentaren over dit onderwerp is de Commissie Meijers in april 2015 uitgenodigd om onze standpunten te delen in het Europees Parlement in een vergadering van de Commissie Burgerrechten, Justitie en Binnenlandse Zaken (LIBE). De secretaris van de Commissie Meijers kreeg de kans om tijdens een hoorzitting van de Commissie LIBE de standpunten van de Commissie Meijers naar voren te brengen. Het Europees Parlement heeft de aanbevelingen van de Commissie Meijers overgenomen in haar standpunt over het wetsvoorstel en daarmee ook in de onderhandelingen met de Raad en de Europese Commissie.

De drie Europese instellingen konden uiteindelijk niet tot een akkoord komen. Gezien de voorstellen van de Europese Commissie dit jaar, waarbij een streng en strikt beleid wordt gevoerd ten opzichte van asielzoekers, waaronder alleenstaande minderjarigen, blijven we ontwikkelingen hierover scherp in de gaten houden. We blijven hameren op wettelijke verplichtingen van de EU waarbij het belang van het kind, ook in asielprocedures, voorop staat.

Bootvluchtelingen

In de lente van 2015 verslechterde de situatie in het Middellandse Zeegebied. Steeds meer mensen lieten het leven doordat ze Europa wilden bereiken onder gevaarlijke omstandigheden. De Europese Raad verklaarde zich vastberaden de aanwezigheid van de Unie op zee op te voeren, illegale migratiestromen te voorkomen en de interne solidariteit en verantwoordelijkheid te versterken.

De Unie besloot een militaire crisisbeheersingsoperatie (EUNAVFOR MED) uit te voeren om zo netwerken voor mensensmokkel en -handel in het zuidelijke deel van het centrale Middellandse Zeegebied te doorbreken en te ontwrichten, door systematisch te trachten vaartuigen en middelen die worden gebruikt door smokkelaars of handelaars, te identificeren, in beslag te nemen of te vernietigen.

Naar aanleiding van berichten tot voornemen van zo een militaire operatie en publicatie op 26 mei 2015 van de Europese Migratieagenda van de Europese Commissie, heeft de Commissie Meijers kritische vragen gesteld over de grondslag, haalbaarheid en wenselijkheid van zo een militaire operatie en de mogelijke effecten op de mensenrechten. Daarbij wees de Commissie Meijers op het ontbreken van afspraken over wie er precies verantwoordelijk is voor geredde migranten en/of vluchtelingen en wat er met hen zal gebeuren. De Commissie Meijers vroeg onder meer aandacht voor het punt hoe zorg gedragen zal worden voor de adequate afhandeling van asielerzoeken die tijdens een onderschepping van een migrantenboot gedaan worden.

Op 22 juni 2015 heeft de Raad van Ministers van de Europese Unie een gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB) besluit genomen en is overgegaan tot vaststelling van een militaire crisisbeheersingsoperatie met als doel het bestrijden van mensensmokkel: EUNAVFOR Med. In de eerste fase van deze missie, gericht op het verzamelen van inlichtingen, dat wil zeggen het toezicht en de beoordeling van de bestaande netwerken van mensensmokkelaars, heeft de Commissie Meijers haar standpunten kenbaar gemaakt.

In het algemeen vond de Commissie Meijers het onjuist dat als reactie op het verlies van mensenlevens op zee de EU zich ging richten op het bestrijden van mensensmokkel. Dit omdat bij het ontbreken van veilige en legale manieren om asiel aan te vragen in Europa, mensen genooddaakt zullen zijn om gebruik te blijven maken van mensensmokkelaars, als een laatste redmiddel. Verhoogde grenscontroles hebben aantoonbaar geleid tot hogere aantallen slachtoffers omdat mensen werden gedwongen om gevaarlijker routes te nemen.

De Commissie Meijers wees er op dat er geen aanwijzingen zijn dat de bestrijding van mensensmokkel bijdraagt aan het herstel van de internationale vrede en veiligheid of zal zorgen voor het beëindigen van de aanhoudende humanitaire crises. Bovendien, zonder de uitdrukkelijke toestemming van derde landen of een machtiging door de Veiligheidsraad van de VN, ontbreekt EU jurisdictie om schepen of goederen in territoriale wateren van derde landen te onderscheppen. Daarbij is er geen duidelijke wettelijke basis voor dwangmaatregelen tegen schepen of goederen op volle zee.

Verder benadrukte de Commissie Meijers het belang van instandhouding van het recht om asiel aan te vragen en het recht tot rechtsbijstand. Er moeten duidelijke regels en verantwoording zijn voor schendingen van de mensenrechten door EUNAVFOR.

De vragen uit dit commentaar zijn tijdens het debat over EUNAVFOR MED operatie in de Tweede Kamer gesteld. Dit commentaar is bovendien besproken bij het bezoek van de Commissie Meijers aan de Eerste Kamer.

Daarnaast zijn de vragen van de Commissie Meijers gebruikt in een rapport van *the House of Lords*. Dit rapport diende ter discussie in the House of Lords over de wenselijkheid van *Operation Sophia: the EU's naval mission in the Mediterranean*.

Veilige derde landen

Als een van de reacties op de zich ontvouwende vluchtelingencrisis in Europa, heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan voor een verordening tot oprichting van een gemeenschappelijke EU-lijst van veilige landen van herkomst.

De Commissie Meijers heeft een aantal opmerkingen en aanbevelingen aan de Uniewetgever meegegeven, in de vorm ook van suggesties voor amendementen. De Commissie Meijers was positief over het besluit van de Europese Commissie om te kiezen voor wetgeving in plaats van de intergouvernementele samenwerking. Echter betwijfelde zij of een gemeenschappelijke lijst van veilige landen van herkomst het gewenste effect zal hebben en zal leiden tot gemeenschappelijke procedurele praktijken.

De Commissie Meijers gaf aan dat in de lijst van landen die als veilig worden aangemerkt in de regel rekening wordt gehouden met de positie van kwetsbare minderheden in het land. Ook moet een asielzoeker recht houden op een individueel gesprek en rechtsbijstand. Er moet schorsende werking zijn van het beroep met betrekking tot de verwijdering naar een veilig derde land. Verder vond de Commissie Meijers het van belang dat eerst extern advies van de deskundigen wordt ingewonnen, bijvoorbeeld van de UNHCR, voordat de lijst wordt gewijzigd.

De Commissie Meijers heeft aanbevolen tot een meer formele rol van deskundige instellingen zoals de Europees ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO) en UNCHR in de aanwijzingsprocedure van een veilig derde land in de vorm van een expliciet en openbaar advies. Die aanbevelingen zijn overgenomen in het nieuwste voorstel van de Europese Commissie voor wijziging van EASO in een EU Agentschap voor Asiel, waarin een meer formele rol wordt toegekend aan het Agentschap in het proces van het samenstellen van lijsten van veilige derde landen.

Bevordering van de mobiliteit binnen de Europese Unie voor personen die in aanmerking komen voor internationale bescherming

De Commissie Meijers heeft een voorstel gedaan om de arbeidsmobiliteit te vergroten van personen die recht hebben op internationale bescherming. Ze zouden na twee jaar legaal verblijf in een lidstaat het recht moeten hebben om in een andere EU lidstaat te werken en onder gunstigere voorwaarden dan de huidige EU-richtlijnen toelaten. Dit maakt dat er een spreiding van vluchtelingen over de lidstaten zal ontstaan op basis van de vraag naar arbeid en economische activiteiten van vluchtelingen. De verwachting is dat vluchtelingen doorgaans zullen gaan werken in landen waar ze familieleden hebben of een netwerk.

Er zijn goede redenen om het vrije verkeer van personen die het recht hebben op internationale bescherming uit te breiden. Andere derdelanders worden normaal gesproken alleen toegelaten tot een eerste lidstaat indien zij voldoen aan de voorwaarden van het hebben van werk, familieleden met voldoende inkomen, of als ze zijn toegelaten als student, kortom wegens hun sociaaleconomische band met het land van bestemming. Mensen die internationale bescherming behoeven hebben vaak geen vanzelfsprekende band met de eerste lidstaat, wat komt door de reden van het verblijf (asiel) en de criteria voor de toewijzing van asielzoekers onder de Dublinverordening. De door de Commissie Meijers voorgestelde maatregel zou dit corrigeren. Wel zou de voorwaarde moeten zijn dat vluchtelingen daadwerkelijk werk kunnen vinden en dat de tweede lidstaat erkent dat er een werkplek is, en zonder volle rechten op sociale zekerheid in dat andere land.

De Commissie Meijers heeft geen reden om te verwachten dat de mogelijkheden van het vrije verkeer er toe zal leiden dat de lidstaten vaker asiel zullen gaan verlenen. Het recht om te verhuizen naar een andere lidstaat ontstaat onder de voorwaarde dat iemand twee jaar legaal verblijft in de eerste lidstaat. Bovendien blijft de eerste lidstaat verantwoordelijk voor het terugnemen van de persoon indien aan de voorwaarden voor verblijf in de tweede lidstaat niet langer wordt voldaan, totdat er een status van langdurig ingezetene is verkregen.

Vertegenwoordigers van de Commissie Meijers hebben, tijdens een besloten vergadering in het Europees Parlement in de LIBE-Commissie, dit voorstel toegelicht in een vergadering over een strategisch initiatief rapport over migratie. De secretaris van de Commissie Meijers heeft in de herfst van 2015 dit idee ook toegelicht op een hoorzitting in het Europees Parlement over de herziening van het Dublin stelsel.

Vreemdelingenrecht

Slimme grenzen pakket

Reeds in 2013 en 2014 heeft de Commissie Meijers haar zorgen geuit over de effectiviteit, noodzakelijkheid, proportionaliteit, technische haalbaarheid en kosten van de huidige voorstellen over het Slimme Grenzen Pakket. De doelstellingen van dit pakket zijn onder andere de grensformaliteiten voor reizigers uit derde landen te versnellen en de veiligheid te verhogen. Dit zou bereikt moeten worden door het gebruik van nieuwe technologie die vereenvoudigde en geautomatiseerde buitengrenscontroles moet introduceren, gecombineerd met een in- en uitreisysteem waarbij de verblijfsduur van reizigers elektronisch wordt bijgehouden.

Slimme Grenzen, met name het Entry Exit Systeem (EES) zou drie doelen dienen: overstay wordt aangepakt, grenspassage verloopt sneller en migranten worden eerder opgespoord als ze een strafbaar feit plegen. Zoals in eerdere commentaren opgemerkt, acht de Commissie Meijers de daadwerkelijke aanvullende waarde en daarmee de noodzaak van het EES, met daarin vingerafdrukken en andere gevoelige informatie van zoveel personen, nog onvoldoende

aangetoond. Er bestaat al een veelvoud aan systemen. Van veel van die bestaande systemen is de effectiviteit nog niet eens geëvalueerd.

In 2015 schrijft de Commissie Meijers weer over het gebrek aan noodzakelijkheid, doelmatigheid en proportionaliteit van de voorgestelde maatregelen. Daarbij geeft ze ook commentaar op het voorstel om opsporingsinstanties toegang te geven tot het entry-exit systeem. Hoewel het begrijpelijk is dat juist na de aanslagen van begin 2015 in Parijs en Kopenhagen maar ook eerder in Brussel, nieuwe maatregelen worden gezocht om potentiële terroristen op te sporen ter bescherming van de burgers in Europa, moet echter steeds de vraag worden gesteld of deze nieuwe maatregelen, of uitbreiding van doelen van bestaande instrumenten, ook echt effectief en noodzakelijk is.

De invoering van nieuwe systemen dient hand in hand te gaan met evenredige versterking van onafhankelijk toezicht: dit betekent ook uitbreiding van middelen en bevoegdheden. Besluitvorming over de toegankelijkheid van EES voor opsporingsinstanties dient pas plaats te vinden na onafhankelijke en systematische evaluatie van de effectiviteit van huidige systemen die in de EU al voor rechtshandhaving worden gebruikt, zoals Europol, VIS, SIS II en Eurodac.

In toekomstige voorstellen dienen effectieve rechtsmiddelen te worden geboden bij onjuiste registratie of onrechtmatig gebruik van persoonsgegevens, niet naleving van de voorgeschreven bewaartermijn, maar ook indien aan een persoon de status van geregistreerde reiziger (RTP) wordt geweigerd.

Namens de Commissie Meijers, namen lid Brouwer en secretaris Middelkoop, deel aan een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer over slimme grenzen. Andere deelnemers waren de Koninklijke Marechaussee, de Europese Commissie en het College Bescherming Persoonsgegevens.

Ook in 2016 zal de Commissie Meijers erop toezien dat er gewaakt wordt voor systemen die een inbreuk kunnen vormen op privacy van (Europese) burgers terwijl het nog lang niet is aangetoond dat ze tot meer veiligheid zullen leiden. We zullen nieuwe voorstellen goed evalueren en zo nodig voorstellen doen tot herziening.

Rechtsbescherming in de visumcode

Voortbouwend op het werk uit 2013 en 2014 is de Commissie Meijers doorgegaan met pleiten voor betere rechtsbescherming in de visumcode.

Zoals ook in het jaarverslag van 2014 beschreven, is het kernprobleem dat de Europese regelgeving omtrent de verstrekking van visa voor kort verblijf een grote lacune bevat in de rechtsbescherming als lidstaten namens elkaar beslissingen nemen op visumaanvragen. De aanvrager moet namelijk bezwaar en beroep aantekenen bij de lidstaat van beslissing en niet van bestemming. In de praktijk is een aanvrager voor het voeren van juridische procedures vaak afhankelijk van contacten, zoals bedrijven of familieleden, in het land waar hij heen wil. Door hem te dwingen te procederen in een ander land, waar hij geen contacten heeft, wordt het de aanvrager bijzonder moeilijk gemaakt gebruik te maken van Europese visumwetgeving.

De Commissie Meijers heeft aandacht gevraagd voor dit probleem tijdens de open consultatieronde van de Europese Commissie in 2013, voordat het voorstel door de Europese Commissie is geschreven. In gesprekken met de Eurocommissaris voor Binnenlandse Zaken heeft

de Commissie Meijers dit ook aangekaart, net zoals bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Hoewel Commissaris Malmström welwillend was, is dit niet opgenomen in haar voorstel van enkele weken later om de visumcode te herzien. De Commissie Meijers heeft daarop gereageerd met een uitgebreid advies voor het Europees Parlement. Bovendien, ter voorbereiding van een Europese justitietop schreef de Commissie Meijers opnieuw een brief, ditmaal aan de Eerste en de Tweede Kamer. Verschillende fracties stelden vragen hierover, maar toenmalig Staatssecretaris Teeven wees de bezwaren van de hand.

Het Europees Parlement had nog geen positie ingenomen in dit dossier. In januari en februari 2015 hebben de leden van de Commissie Meijers gesproken met Europarlementariërs die een voortrekkersrol hebben in de onderhandelingen over de herziening van de Visumcode. In het verslag uit 2016, waarin het standpunt van het Europees Parlement duidelijk is wordt de door Commissie Meijers bepleite oplossing opgenomen. Het is natuurlijk afwachten wat er in de trilogie met deze voorstellen gaat gebeuren.

Strafrecht

In januari 2015 organiseerde de Commissie Meijers in samenwerking met Europarlementariër Dennis de Jong (SP) een expert meeting in het Europees Parlement. De meeting ging over inconsistenties in de rechtsbescherming in EU-wetgeving op het terrein van het strafrecht. De Commissie Meijers verzorgde drie presentaties, waarop steeds een Europarlementariër uit de 'contactgroep strafrecht' reageerde. De bijeenkomst werd druk bezocht. De Europese Commissie herkende zich op een aantal punten in de kritiek van de Commissie Meijers, maar reageerde defensief op opmerkingen over de ontwerpverordening voor een Europees Openbaar Ministerie.

Na deze bijeenkomst heeft de Commissie Meijers in een drietal commentaren de inconsistenties van het Europees Strafrecht behandeld. De nota's richtten zich op drie thema's: inconsistenties en lacunes in de juridische instrumenten van wederzijdse erkenning, rechtsbescherming in de voorgestelde verordening tot oprichting van een Europees Openbaar Ministerie en aanbevelingen voor consistente criteria om te bepalen of bepaald gedrag strafbaar moet worden gesteld op EU-niveau.

Inconsistenties in rechtsbescherming in instrumenten inzake wederzijdse erkenning

In de afgelopen jaren zijn belangrijke stappen gezet in het versterken van de procedurele waarborgen voor verdachten in de strafzaken in de Europese Unie. De verwachting is dat er in de toekomst verdere stappen genomen zullen worden. Het doel van de Europese instanties, de Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie is nu vooral om de bestaande wetgeving te

consolideren door de verwezenlijking van adequate implementatie van EU-wetgeving terzake de effectieve uitoefening van deze procedurele rechten in de praktijk.

De Commissie Meijers ondersteunt deze ambities van harte, maar wijst er op dat om deze ambities te kunnen realiseren ook oog moet zijn voor a) procedurele rechten in samenwerkingsinstrumenten op basis van het beginsel van wederzijdse erkenning en b) de uitoefening van de geharmoniseerde procedurele rechten in grensoverschrijdende strafzaken. In de notitie heeft de Commissie Meijers erop gewezen dat de verschillende samenwerkingsinstrumenten niet consistent zijn in het toekennen van procedurele rechten; het niveau van rechtsbescherming kan daarom verschillen afhankelijk van het gekozen instrument. Voorts is aandacht gevraagd voor het feit dat in grensoverschrijdende zaken vaak onduidelijk blijft welke van de betrokken lidstaat verantwoordelijk is om de daadwerkelijke uitoefening van procedurele waarborgen in acht nemen en te controleren, met het risico geen enkele lidstaat zich hiertoe geroepen weet en de verdachte of veroordeelde feitelijk tussen wal en schip valt.

In een echte ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid, kan de Commissie Meijers geen rechtvaardigingsgronden vinden voor het ontbreken of voor gaten in procedurele rechten van de verdachten. De Commissie stelt voor om gemeenschappelijke regels te maken over wie verantwoordelijk is voor de garanties van procedurele rechten in situaties van grensoverschrijdende samenwerking, met inbegrip van duidelijke regels over de verdeling van de verantwoordelijkheden voor de rechterlijke toetsing van dergelijke maatregelen.

Inconsistenties in de uitoefening van de bevoegdheid tot strafbaarstelling op EU-niveau

De Europese instituties hebben zogeheten 'criminalization criteria' opgesteld om onnodige en onduidelijke definities van strafbare feiten en sancties te voorkomen en om een zekere coherentie in de ontwikkeling van het EU-strafrecht te garanderen. Met dit in gedachten, wil de Commissie Meijers de volgende punten onder aandacht brengen.

Ten eerste vraagt de Commissie Meijers aandacht voor de belangrijke rol die het Europese Parlement op dit punt kan vervullen. Het Europees Parlement heeft een zelfstandige taak om de voorstellen van de Europese Commissie te beoordelen op de vraag of er een noodzaak is voor het strafrechtelijk verbieden van gedragingen.

Voorts heeft de Commissie Meijers ter discussie gesteld of het bevorderen van justitiële samenwerking tussen de lidstaten als een legitieme grond kan gelden voor het opstellen van Unie-brede strafrechtelijk verboden. Dat zou een verruiming behelzen van de bevoegdheid tot harmonisatie van het materiele strafrecht in de Unie en gemakkelijk het beginsel van subsidiariteit kunnen ondermijnen.

Tot slot wordt onderstreept hoe belangrijk het is in dit verband het schadebeginsel te hanteren. In een resolutie stelde het Europees Parlement dat alleen gedrag dat tot aanzienlijke materiële en immateriële schade voor de maatschappij, individuen en groepen van individuen leidt gecriminaliseerd zou moeten worden. Maar uit het debat rond 'foreign fighters' blijkt bijvoorbeeld een neiging om ook misdrijven in de voorfase van het plegen van een aanslag strafbaar te stellen. De Commissie Meijers heeft in deze notitie de instellingen opgeroepen om serieus te beoordelen of sprake is van een reëel gevaar van het strafbaar te stellen gedrag of dat het eerder om aanstootgevend gedrag gaat.

Europees Openbaar Ministerie

De Commissie Meijers heeft een commentaar geschreven over het voorstel voor een Europees Openbaar Ministerie (EOM). Zes leden van de Commissie Meijers hebben ook een opinie geschreven over het voorstel (<http://www.nederlandrechtsstaat.nl/forum/id149/12-02-2015/ook-voor-het-europees-openbaar-ministerie-geldt-de-rechtsstaat.html>).

Een Europees Openbaar Ministerie zou, net als het nationale OM, vergaande onderzoeksmaatregelen als aanhoudingen en huiszoekingen kunnen bevelen. Het zou binnen de hele Unie kunnen optreden en is niet gebonden aan landsgrenzen. De Commissie Meijers merkt op dat in de discussies over het EOM door de Europese instanties, minder prioriteit wordt gegeven aan de bescherming van de fundamentele rechten. Om betere bescherming te kunnen bieden wijst de Commissie Meijers op drie aspecten die nader moeten worden onderzocht door de Europese co-wetgevers. Ten eerste moet de EOM duidelijkere regels hebben voor het bepalen van het toepasselijke recht. Ten tweede moeten procedurele waarborgen worden aangepast om effectief te functioneren in grensoverschrijdende strafzaken. Ten derde moeten regels die gelden voor het verzamelen en de toelaatbaarheid van bewijsmateriaal verder worden ontwikkeld.

De huidige plannen geven het EOM de vrijheid om bij zijn werkzaamheden te kiezen uit meer dan 20 uiteenlopende nationale rechtssystemen. Dit maakt het voor burgers moeilijk om te voorzien onder welke voorwaarden bevoegdheden tegen hen gebruikt kunnen worden. Zelfs als alle nationale strafrechtssystemen in volledige overeenstemming zijn met de normen inzake de mensenrechten, is er nog een loerende willekeur. Dit treft niet alleen verdachten, maar ook getuigen, slachtoffers of personen van wie de telefoons kunnen worden aangeboord of computers gehackt. De Commissie Meijers dringt er bij de EU-wetgever op aan om de nationale rechter de volledige bevoegdheden te geven om de wettigheid van de acties die worden uitgevoerd door de EOM te beoordelen, ongeacht waar ze werden geëxecuteerd.

In een brief voor het Algemeen Overleg over de JBZ Raad van 15 en 16 juni 2015 stelt de Commissie Meijers vragen voor aan de Tweede Kamerleden om aan de Minister te vragen in verband met rechterlijke controle op transnationale onderzoeken. Hoewel een rechter goed op de hoogte zal zijn van de regels in zijn eigen lidstaat, kan hij niet zonder meer beoordelen of een maatregel wel rechtmatig als die in en naar het recht van een andere lidstaat is uitgevoerd. De Nederlandse jurisprudentie over rechtmatig binnentreden en doorzoeken is bijvoorbeeld tamelijk complex. Deze vragen zijn door Kamerleden tijdens het Algemeen Overleg gesteld aan de Staatssecretaris. Dit onderwerp en onze bezwaren zijn nog steeds erg actueel en de Commissie blijft het in de gaten houden.

Reactie van de Commissie Meijers op het ontwerp-wetsvoorstel "Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding"

In april heeft de Commissie Meijers kennis genomen van het conceptwetsvoorstel Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding. Vanwege en uitsluitend gericht op de Europeesrechtelijke aspecten van het in artikel 3 van het concept wetsvoorstel vervatte uitreisverbod heeft de Commissie Meijers in de consultatieronde een reactie geschreven.

Het Unierecht is hier aan de orde om minstens twee redenen. Het betreft hier een voor het Nederlandse recht nieuwe rechtsfiguur, waarvan de werking zich niet alleen uitstrekt over

Nederland maar ook het gehele Schengengebied. Het verbod moet, blijkens de strekking van deze bepaling, kunnen worden opgelegd aan een 'persoon'. Naar gelang van de nationaliteit van zo'n 'persoon' kan het gaan om Nederlanders, maar ook om Unieburgers of derdelanders. Voor elk van de genoemde categorieën zijn in het Unierecht eigen rechtsregels van toepassing.

De Commissie Meijers onderschrijft het belang van effectieve bestrijding van terrorisme ten volle en begrijpt dat hierbij een complexe afweging tussen enerzijds de bescherming van de samenleving en anderzijds de bescherming van individuele fundamentele rechten dient te worden gemaakt. De Commissie Meijers ziet ook dat nieuwe dreigingsvormen soms vragen om nieuwe en meer ingrijpende maatregelen dan voorheen mogelijk. Tegelijkertijd kan nieuwe regelgeving alleen binnen bestaande kaders van hoger recht worden getroffen en dienen zij proportioneel aan het nagestreefde doel te zijn.

De Commissie Meijers stelt er niet van overtuigd te zijn dat de juridische consequenties van deze bepaling voldoende zijn overdacht. Gezien het vroege ontwikkelingsstadium waarin dit wetsvoorstel zich bevond, en gezien de geringe tijd (43 dagen) die in de internetconsultatie voor het opstellen van commentaren werd geboden, heeft de Commissie Meijers zich beperkt tot het stellen van relevante vragen, die naar het oordeel van de Commissie op onderbouwde wijze beantwoord zouden moeten worden alvorens deze bepaling in het beoogde wetsvoorstel wordt opgenomen.

De vragen van de Commissie Meijers hebben daarom betrekking op verenigbaarheid met het EU recht, verenigbaarheid met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het recht op een eerlijk proces. Deze vragen kwamen aan de orde in de vaste commissie voor Veiligheid en Justitie van de Tweede Kamer, belast met het voorbereidend onderzoek van dit voorstel. Het voorstel ligt nu bij de Eerste Kamer.

Het voorstel voor een richtlijn over de versterking van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld

In het najaar van 2013 zette de Europese Commissie met drie richtlijnvoorstellen nieuwe stappen op de zogenaamde routekaart voor procedurele rechten. Deze routekaart bevat door de lidstaten zelf gegeven aanwijzingen voor de harmonisatie van rechten van verdachten binnen de EU. Eerder harmoniseerde de EU al het recht op vertaling en een tolk, het recht op informatie over de verdenking, het recht om te communiceren vanuit detentie en het recht op toegang tot een advocaat.

Dit specifieke voorstel ging over de versterking van bepaalde aspecten van het vermoeden van onschuld en van het recht om in strafprocedures bij het proces aanwezig te zijn.

In 2014 is de Commissie Meijers actief geweest om er voor te waken dat Nederland op ambtelijke niveau voorstelt om lidstaten toe te staan in lichte strafzaken individuen een sanctie op te leggen op basis van een onweerlegbaar vermoeden van schuld. Naar het oordeel van de commissie is het Nederlandse voorstel een ongeoorloofde uitzondering op het beginsel dat op het Openbaar Ministerie de bewijslast rust en niet op de verdachte. Door de Eerste en Tweede Kamer hierover te informeren middels een brief heeft de Kamer de Minister ondervraagd. De bepalingen over omkering van de bewijslast voldeden weer aan de normen.

De Commissie Meijers heeft vervolgens het wetgevingsproces gevolgd en zorgvuldig de amendementen doorgenomen die in het Europees Parlement zijn ingediend op het voorstel. Daarbij zijn ook aanbevelingen gedaan welke van de amendementen over te nemen, om procedurele rechten te versterken, maar ook in het licht van de eerder gemaakte afspraken voor samenwerking in strafzaken. Dit advies is gestuurd naar het Europees Parlement met het doel om het voorstel in goede banen te leiden met voldoende waarborgen voor de rechten van verdachten.

Zo heeft de Commissie Meijers onder andere aanbevolen om het onschuldvermoeden ook van toepassing te doen zijn op administratieve procedures en op procedures die kunnen leiden tot punitieve sancties, alsmede om de werkingssfeer uit te breiden tot rechtspersonen, om zo te voldoen aan de permanente rechtspraak van het EHRM betreffende artikel 6 (2) EVRM. Verder heeft de Commissie Meijers aanbevolen om de criteria die het ECHR heeft ontwikkeld inzake de onschuldpresumptie in het voorstel op te nemen. Zo was de Commissie Meijers voor het schrappen van bepalingen die de bewijslast over wilden dragen aan verdachten of beklaagden.

In het standpunt van het Europees Parlement over dit voorstel zijn de amendementen die de Commissie Meijers heeft aanbevolen grotendeels aangenomen. Bij de onderhandelingen met de Raad en de Europese Commissie is het standpunt van het Europees Parlement, inclusief onze aanbevelingen, afgezwakt maar sommige van onze aanbevelingen zijn nog terug te vinden in de finale tekst van het aangenomen wetsvoorstel.

Privacy en non-discriminatie

EU-PNR Richtlijn

In een reactie op de brief van de Minister van Veiligheid en Justitie naar de Tweede Kamer over de onderhandelingen inzake de EU-PNR op 4 juni (Personal Name Record oftewel passagiersgegevens) heeft de Commissie Meijers opnieuw haar standpunten naar voren gebracht. In eerdere commentaren heeft de Commissie Meijers de toegevoegde waarde van deze richtlijn in de bestrijding, opsporing en preventie van terrorisme en ernstige misdrijven als onvoldoende overtuigend bewezen. De Commissie Meijers vraagt weer of concreet gemaakt kan worden hoe registratie van PNR gegevens zal bijdragen aan terrorisme- en criminaliteitsbestrijding.

Indien de PNR richtlijn toch wordt aangenomen, dan adviseert de Commissie Meijers, juist vanwege de onduidelijke toegevoegde waarde van de richtlijn, om een 'sunset' of op zijn minst een evaluatieclausule op te nemen. Op basis van een dergelijke clausule zou na twee jaar opnieuw beoordeeld moeten worden of de EU-PNR inderdaad heeft bijgedragen aan de gestelde doelen en wat de gevolgen van de uitvoering is voor de bescherming van fundamentele rechten. De Commissie Meijers verzoekt de Kamer er bij de Minister op aan te dringen om zich in te spannen voor een 'sunset' of evaluatieclausule.

Onlangs is de richtlijn in het Europees Parlement aangenomen. De richtlijn omvat een revisiebepaling die zegt dat de Europese Commissie de richtlijn 2 jaar nadat die door de lidstaten is omgezet in nationale wetgeving moet evalueren. De Commissie moet hierbij letten op de bescherming van persoonsgegevens, de noodzaak en proportionaliteit van het verzamelen en verwerken van PNR-gegevens, de lengte van de bewaartermijn en de doeltreffendheid van de uitwisseling van gegevens tussen de lidstaten.

Verordening gegevensbescherming

Al in 2012 heeft de Europese Commissie een tweetal wetsvoorstellen gepubliceerd betreffende een nieuw kader voor gegevensbescherming. De Commissie Meijers heeft op 2 maart 2012 een kopie van een brief met een notitie over de dataproductie voorstellen gericht aan de Tweede Kamer bij brief aan de Eerste Kamer. Daarin vroeg de Commissie Meijer naar drie thema's die naar de mening van de Commissie Meijers essentieel zijn voor de rechtsbescherming van burgers, namelijk de verwerking van persoonsgegevens in de politieke en justitiële sector, profilering en de rol van toezichthoudende autoriteiten. Ook heeft de Commissie Meijers daarna een aantal voorstellen voor amendementen naar het Europees Parlement gestuurd. Op 27 april 2012 heeft de minister van V&J een brief gestuurd aan de Eerste Kamer met een brief die aan de Tweede Kamer is gestuurd waarin de vragen van de Commissie Meijers zijn beantwoord.

In augustus 2014 heeft de Commissie Meijers een notitie gericht aan de leden van de LIBE commissie van het Europees Parlement met daarin een overzicht van voorstellen op het gebied van Justitie en Binnenlandse Zaken die nog niet zijn afgerond in de vorige termijn van het Europees Parlement. In de notitie vraagt de commissie Meijers onder meer aandacht voor een aantal tekortkomingen in de verordening gegevensbescherming.

Op 9 juni 2015, naar aanleiding van de onderhandelingen over de Verordening Gegevensbescherming liet de Commissie Meijers de Tweede Kamer weten dat het beschermingsniveau van de Verordening niet mag dalen tot onder het niveau van de huidige Richtlijn bescherming persoonsgegevens (95/46). Daarin benadrukte de Commissie dat juist in een wereld van 'big data' en het 'internet of things' het belangrijk is dat regels ervoor zorgen dat gegevens over mensen alleen verwerkt worden op een manier die rechtmatig, eerlijk en transparant is. Ook als een verantwoordelijke of verwerker geen naam kan koppelen aan gegevens over een individu, moeten die gegevens op een behoorlijke en rechtmatige manier behandeld worden.

De Commissie Meijers verzoekt de Kamer daarom er op aan te dringen dat de bescherming van mensen niet uitgehold wordt via uitzonderingen voor pseudonieme gegevens (zie artikel 4(3)(b)) en een afzwakking van het doelbindingsbeginsel (zie artikel 5(1)(b)). De Eerste Kamer heeft dit aan de orde gesteld via schriftelijke vragen aan de regering.

In april 2016 is de verordening gegevensbescherming samen met de richtlijn gegevensbescherming politionele en justitiële samenwerking aangenomen door de Europese wetgever.

Institutioneel recht

Non-paper over transparantie in de EU

In april circuleerden Denemarken, Estland, Finland, Nederland, Slovenië en Zweden een non-paper over de transparantie in de EU. De betrokken lidstaten beogen aan de hand van zes voorstellen de discussie over EU-transparantie weer aan te zwengelen. In een memorandum verstuurd naar de Tweede Kamer is de Commissie Meijers nader ingegaan op deze voorstellen als input voor de discussie.

Het non-paper werd opgesteld door de zes meest transparantie-gezinde lidstaten in het kader van de interinstitutionele overeenkomst betreffende betere wetgeving waarover destijds onderhandeld is. Naast de Europese context heeft het non-paper ook een Nederlandse context. Op 20 mei jl. kwam de EU- informatievoorziening in brede zin wederom ter sprake in de vaste commissie Europese Zaken van de Tweede Kamer. In vervolg op dit algemene overleg en ter ondersteuning van de daar aan de orde gekomen zaken heeft de Commissie Meijers een memo opgesteld om puntsgewijs de mogelijkheden en openstaande kwesties van het non-paper te bespreken.

De Commissie Meijers verwelkomt het idee voor toegankelijkheid van de beschikbaar gemaakte informatie bij een one-stop IT portal. Daarbij geeft ze aan dat er een duidelijk kader moet zijn voor limité-documenten. Er bestaat veel onduidelijkheid over de juridische status en het doel van dergelijke documenten. Dit blijkt onder meer uit het feit dat verschillende nationale parlementen verschillende maten van toegang tot limité-documenten hebben.

Verder stelt de Commissie Meijers vooral vragen bij het plan om de Raad te laten toetreden tot het transparantie-register voor lobby-activiteiten. De vraag is welke vorm van deelname de initiërende lidstaten voor ogen hebben. Het eerste onderscheid in dit opzicht betreft dat tussen een register op vrijwillige of een verplichte basis. De Commissie Meijers ondersteunt het initiatief van een transparantieregister, maar voorziet risico's en heeft verdere suggesties voor verbeterde openbaarheid van de EU.

De praktijk van trilogieën tussen de drie wetgevende Europese instellingen is al geruime tijd onderwerp van kritiek. Alhoewel de 'ruimte om te denken' ('space to think') vaak als essentieel onderdeel voor het sluiten van compromissen wordt gezien bestaat er ook kritiek vanuit het Parlement en de Raad betreffende de informatievoorziening omtrent deze 'black box' waar slechts

kleine delegaties van beide kanten bij betrokken zijn. Deze klacht betreft echter vooral het interne/parlementaire recht op informatie.

De Commissie Meijers ziet hier een taak om in het kader van transparantie een bijdrage te leveren aan de dialoog over de transparantie van trilogen en toegang tot documenten, voor het brede publiek, maar ook voor nationale parlementen. De Vaste Commissie Europese Zaken (EUZA) van de Tweede Kamer heeft in haar procedurevergadering van 17 december 2015 gesproken over de transparantie van trilogen. Dat was naar aanleiding van een onderzoek die op eigen initiatief van de Europese Ombudsman over de transparantie van trilogen in mei 2015 is begonnen.

Transparantie van Europese besluitvorming blijft voorwerp van voortdurende zorg van de Commissie Meijers en om verdere besluitvorming hieromtrent te bevorderen zal de Commissie hierover inzichten en adviezen blijven verschaffen in 2016.

Britse eisen en ondemocratische wijziging van de Europese verdragen

In de afgelopen jaren, heeft de Britse regering herhaaldelijk hun bezorgdheid geuit over de huidige EU-wetgeving en stelde bepaalde veranderingen voor. Sommige van deze veranderingen vereisen wijzigingen van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) of het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU).

Op 22 november 2014 kondigde Britse premier David Cameron acht punten aan waarop hij voorstellen overwoog tot wijziging van de EU-wetgeving met betrekking tot het referendum over het Britse lidmaatschap van de EU. Het referendum was destijds voorzien voor 2016 of 2017. Minister van Binnenlandse Zaken Theresa May voegde een negende punt toe 30 augustus 2015. De Europese Raad had David Cameron verzocht om zijn specifieke voorstellen vier weken voor de Europese Raad van 17/18 december 2015 te presenteren. Destijds was het onzeker of deze voorstellen beschikbaar zullen worden gemaakt voor het publiek.

De Commissie Meijers zag zich genooddaakt erop te wijzen dat een overeenkomst door de regeringsleiders om de Verdragen te wijzigen, aanleiding zou geven tot ernstige bezorgdheid over de wettigheid, transparantie, parlementaire en democratische controle. De Commissie Meijers stelt dat de Europese Raad niet het exclusieve forum is om wijzigingen in de Verdragen door te voeren in een poging om de Britse politieke eisen tegemoet te komen. De Commissie Meijers benadrukt dat de nationale parlementen en het Europees Parlement een rol moeten spelen hierin en niet omzeild mogen worden.

Alle voorstellen met betrekking tot migratie zijn gericht op het verminderen van de rechten van alle burgers van de Unie, ongeacht hun nationale of lidstaat van herkomst. Alle voorstellen zijn gericht om zowel het vrije verkeer van werknemers als ook de reikwijdte van de gelijke behandeling van de categorieën van burgers van de Unie te beperken. Voorstel 6 (vermindering van het recht op gezinshereniging) beperkt ook de rechten van onderdanen uit de niet-EU-landen. Verschillende voorstellen zijn gericht op het veranderen van de Unie regels die van kracht zijn voor vele decennia, zoals de in 1961 aangenomen regels inzake gezinshereniging, de in 1977 aangenomen regels inzake uitwijzing na een strafrechtelijke veroordeling en de in 1986 in de rechtspraak ontwikkelde regels tegen discriminerende uitsluiting van kinderbijslag.

De Commissie Meijers wijst er in een commentaar op dat de wijziging van kernregels betreffende het vrije verkeer van burgers van de Unie, in het bijzonder regels die voor zo een lange tijd van kracht zijn, het onderwerp moeten zijn van een publiek debat en volledige parlementaire controle, zowel door het Europees Parlement en de parlementen van de lidstaten, voordat er een beslissing wordt genomen over dergelijke kwesties.

Een vooruitblik naar 2016

Het werkprogramma 2016 van de Europese Commissie

Op basis van de opdracht van de Commissie Meijers geef zij aan het eind van 2015 advies over welke dossiers bij voorrang de aandacht verdienen van het Nederlandse parlement. De implementatie van de Europese Veiligheidsagenda zal ter hand worden genomen, met onder andere een wijzigingsvoorstel voor het kaderbesluit terrorismebestrijding in verband met *foreign fighters*. Daarnaast wordt operationele samenwerking en wederzijds vertrouwen versterkt.

Op het gebied van gegevensbescherming streeft de Europese Commissie naar spoedige afronding van de onderhandelingen over het algemene gegevensbeschermingspakket en de EU-PNR richtlijn. Daarnaast wordt gewerkt aan nieuwe afspraken met de Verenigde Staten op het gebied van gegevensdeling, zowel voor strafrechtelijke doeleinden als voor bedrijven.

De Europese Commissie heeft ook de ambitie om het voorstel over het Europees OM af te ronden en de toetreding van de Europese Unie tot het EVRM door te zetten. Al deze aangekondigde maatregelen hebben een grote impact op fundamentele rechten. De Commissie Meijers adviseert de Kamer om de concrete voorstellen nauwlettend te bestuderen bij de publicatie.

Nieuwe maatregelen op het gebied van asiel zijn herziening van het Gemeenschappelijk Europees Asielstelsel, een Europees hervestigingsprogramma, een Europese Grenswacht en versterkte samenwerking met derde landen in grensbewaking en opvang van vluchtelingen. Verder zal de Europese Commissie een herzien voorstel over Slimme Grenzen introduceren en geeft het hoge prioriteit aan de aanhangige voorstellen op het terrein van asiel, onder andere het crisisrelocatiemechanisme en de lijst van veilige herkomstlanden. De militaire operaties tegen migrantensmokkel worden in 2016 voortgezet.

Onduidelijk is hoe de herziening van het GEAS zal worden vormgegeven en wat de betekenis is voor de solidariteit tussen de lidstaten, de rechtspositie van asielzoekers en migranten en in hoeverre het een oplossing vormt voor de bestaande problemen met opvang van personen die behoefte hebben aan internationale bescherming. De Commissie Meijers adviseert de Kamer de voorstellen te zijner tijd te bestuderen met deze vragen in het achterhoofd.

Overzicht Leden

Voorzitter

Prof. mr. Th. A. de Roos

Vicevoorzitters

Dhr. A. Kruyt

Mr. dr. M. den Heijer

Leden

Prof. mr. H. Battjes

Prof. mr. P. Boeles

Mr. dr. E.R. Brouwer

Mr. dr. K.A.E. Franssen (per 1 september)

Prof. mr. R. Fernhout

Mr. dr. W. Geelhoed

Prof. mr. C.A. Groenendijk

Prof. mr. P.J.A. de Hert

M.Z. Hillebrandt MSc

Mr. R van der Hoeven

Mr. D. Houtzager

Mr. H. Jahae

Mr. dr. M.J.J.P. Luchtman

Dr. L. Marin

Prof. mr. P.A. Nollkaemper

Mr. dr. L.A. van Noorloos

Mr. dr. J.W. Ouwerkerk

Mr. T.J.P. van Os van den Abeelen

Mr. N. Pinto

Mr. dr. A.M. Reneman

Dr. J.J. Rijpma

Prof. mr. P.R. Rodrigues

Mr. dr. M.I. Veldt-Foglia

Prof. mr. G. Vermeulen.

Mr. M. Vermeulen

Mr. F. Wassenaar

Mr. M. Wijnkoop

Mr. dr. K.M. Zwaan

Secretaris

Mr. L.P. Middelkoop MSc

Overzicht adviezen

- CM1501 Notitie over de informele JBZ-raad van 29 en 30 januari 2015
- CM1502 Inconsistent legal protection in mutual recognition instruments
- CM1503 Legal Protection and the European Public Prosecutor's Office
- CM1504 Inconsistencies in applied grounds for adopting Union-wide criminal prohibitions
- CM1505 Statement on Unaccompanied Minors in the LIBE Committee
- CM1506 Reactie Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding
- CM1507 Note on the LIBE amendments to the draft directive Presumption of Innocence
- CM1508 Vragen kamerdebat Europese Top Bootvluchtelingen
- CM1509 Brief over de JBZ-Raad van 15 en 16 juni 2015 (deel justitie)
- CM1510 Memorandum betreffende het non-paper transparantie d.d. 17 april 2015
- CM1511 Promoting Intra EU labour mobility of international protection beneficiaries
- CM1512 De Grondrechtelijke dimensie van het pakket Slimme Grenzen
- CM1513 Military action against human smugglers: legal questions concerning the EUNAVFOR Med operation
- CM1514 Memorandum concerning the non-paper on transparency dated 17 April 2015
- CM1515 An EU list of safe countries of origin. Recommendations and amendments
- CM1516 Accommodating British EU-demands and democratic change of the Treaties
- CM1517 Aanbevelingen prioritaire dossiers 2016